

Stručni članak

UDK 371.3:39(Slavonski Brod)

930.85(Slavonski Brod)

Doris Kolovrat

Dječji vrtić „Rijeka“, centar „Potok“, podcentar „Potok“
doris.kolovrat1@gmail.com

Interdisciplinarno poučavanje kulturne baštine Slavenskog Broda kao doprinos praksi¹

Sažetak

Svijet oko nas organiziran je tako da svi dijelovi prirodnih i društvenih sustava ovise jedni o drugima i funkcioniraju jedino kad su usklađeni. Kultura ujedinjuje vrednote i norme ponašanja što pojedincu omogućuje napredak u zadovoljavanju vlastitih potreba, pazeći pri tome da ne šteti društvu u kojem se razvija. Bez kulture nije moguć život pojedinca unutar društvene zajednice, a život društvene zajednice oslikan je kroz kulturnu baštinu. Postoji mnogo oblika kulturne baštine i oni u sebi kriju različita značenja i vrijednosti, a imaju veliku ulogu u oblikovanju kulturnog identiteta pojedinca. Zašto je kulturna baština bitna u kultiviranju učenika razredne nastave i koliko se kulturna baština može uključiti u nastavu, raspravlja se u ovom radu. Namjera je razjasniti pojmove vezane za kulturnu baštinu, opisati vrste kulturne baštine i istražiti kulturnu baštinu grada Slavenskog Broda i okolice. Kao doprinos praksi, u ovom radu iznosi se prijedlog za interdisciplinarno poučavanje zavičajne baštine, odnosno baštine grada Slavenskog Broda i okolice.

Ključne riječi: *kultura, kulturni identitet, kulturna baština, poučavanje*

¹ Ovaj je rad dio diplomskog rada *Interdisciplinarno poučavanje zavičajne baštine* autorice Doris Kolovrat napisanog pod mentorstvom prof. dr. sc. Edite Borić i obranjenog 22. rujna 2020. pri Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti.

Uvod

Cjelokupna baština nekog naroda čini kulturno nasljeđe i prirodno bogatstvo koje treba čuvati i njegovati. Kako bi se to ostvarilo, nužno je svakog pojedinaca osposobiti za prepoznavanje važnosti kulturne baštine i za njezino očuvanje (Kostović-Vranješ 2015). Kulturna baština predmet je istraživanja mnogih znanstvenih disciplina, a među njima je i pedagogija. Svaki pedagog koji radi s djecom i mladima te poznaje ciljeve odgoja i obrazovanja zna kolika je vrijednost odgoja i obrazovanja putem proučavanja kulturne baštine (Kušćević 2015). U mnogim zemljama, u kojima u odgojno-obrazovnom sustavu nije pridana posebna pozornost prenošenja važnosti kulturne baštine na buduće generacije, materijalna i nematerijalna kulturna baština nestaje. Stoga je neophodno potrebno da odgojno-obrazovni sustavi uključe i prenesu kulturno znanje i izraze (Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu 2006). Upoznavanje svih oblika baštine, razvijanje svijesti o njenoj neprocjenjivoj vrijednosti te razumijevanje važnosti njezina očuvanja potrebno je u djece razvijati već od rane dobi. Spoznavanje značenja, važnosti i vrijednosti baštine pridonosi spoznavanju vlastitog kulturnog nasljeđa, razvoju vlastitog identiteta, ali i intelektualnom, radnom, moralnom, povijesnom, estetskom, sociološkom i kuturnom razvoju mlade osobe (Kostović-Vranješ i Šiškov 2003). Kako bi djeca mogla spoznati vrijednost i nužnost zaštite kulturne baštine, treba ih učiniti svjesnima vlastite kulture i kulturne baštine. Na taj način moći će praktično doživljavati vrijednosti i značenje baštine te razvijati sebe, svoja znanja, mogućnosti i interese. Uključivanjem djece u aktivno istraživanje kulture i njenih elemenata, potičemo njihovu radoznalost, kreativnost i samopouzdanje, izgrađujemo njihov identitet i osobnost te stil ponašanja i komunikacije (Kostović-Vranješ i Šiškov 2003). To obuhvaća i potrebu osposobljavanja učitelja kako bi prepoznali, voljeli i prezentirali zavičajnu baštinu i brinuli o njoj. Učitelji bi se trebali stalno usavršavati u znanjima koja bi pomogla očuvanju zavičajne baštine. Zbog toga je baština u nastavi važna tema za učitelje u osnovnim školama i za studente učiteljskog studija. Ovaj rad bavi se upravo zavičajnom baštinom i njenom interdisciplinarnom implementacijom u nastavu. Dakle, cilj je ovoga rada ukazati na važnost i vrijednosti poučavanja kulturne baštine u odgojno-obrazovnom sustavu te ukazati kako se bogatstvo, posebnost i osеbujnost kulturne i zavičajne baštine na području Slavenskog Broda i okolice može iskoristiti u oblikovanju cjeloživotnih stavova, vrijednosti i obrazaca ponašanja u djece razredne nastave. Radom se iznose opće smjernice o kulturnoj baštini, interdisciplinarnom načinu poučavanja, dosadašnja istraživanja o temi kulturne baštine u nastavi.

Kulturna baština

Kultura je proces međusobnog djelovanja pojedinca i društva. Proizvodi djelovanja tog procesa su materijalna i duhovna dobra koja ovise o stupnju razvoja znanosti i tehnike, ali i o političkom uređenju i ekonomskom statusu nekog društva. Kulturna je baština, kao dio sadržaja kulture, posebna po tome što kroz svoje vrijednosti i ljepotu obogaćuje i produhovljuje ljudski život (Kušćević 2015). „Oživljavanje svijesti o pripadnosti određenoj sredini i želja da se osobnim uključivanjem pridonese očuvanju zavičajne baštine predstavlja potragu i pronalazak onoga po čemu je jedan narod poseban u odnosu na drugi“ (Vigato 2008: 130 prema Maretić i Caktaš 2007: 91). „Iako određena mjesta i predmeti mogu postojati kao identificirana i prepoznatljiva baština, ta mjesta i predmeti nisu sami po sebi inherentno vrijedni, niti nose oduvijek prirodena značenja. Ono što ih čini vrijednima i značajnima, što ih čini „baštinom“, suvremeni su kulturni procesi i aktivnosti koji se događaju oko njih i kojih oni postaju dio“ (Domšić 2018: 23-24 prema Smith 2006).

Kulturna baština u odgojnom i obrazovnom procesu

Suvremena djeca rađaju se u informacijski i tehnološki naprednom i složenom svijetu što utječe na njihov razvoj, odgoj i učenje. Živeći u određenom okruženju, dijete upija sve njegove utjecaje, uči modele socijalnih odnosa, uči svojstva, svrhu i namjenu predmeta koji ga okružuju, uči uzročno-posljedične veze i međuodnose, a time postupno prihvaća i izgrađuje kulturu u kojoj odrasta. Dijete svime time mora rano ovladati kako bi moglo razumjeti svijet koji ga okružuje, snalaziti se i tražiti svoje mjesto u njemu.

Bruner (2000) u svom djelu *Kultura obrazovanja* postavlja veoma teško, ali nimalo apstraktno pitanje o tome što bi škole trebale „činiti“ za one koji ih pohađaju ili što škole mogu učiniti s obzirom na snagu drugih utjecaja. Treba li škola biti sredstvo asimilacije mladih u sustav koji ih čini malim Amerikancima, Hrvatima ili Japancima ili bi škole bolje učinile kad bi pripremale učenike za snalaženje u svijetu koji se mijenja i u kojem će oni živjeti? Navodi i pitanje kako zaključiti kako će izgledati svijet u mijeni i što će zahtijevati od tih učenika. Ova pitanja su naša svakodnevnica i s razlogom čine jezgru rasprava o obrazovanju u cijelom svijetu. Bruner (2000) navodi kako je način na koji osmišljavamo obrazovanje u funkciji našeg doživljaja određene kulture i njezinih ciljeva. „Cilj obrazovanja nije reprodukcija određene kulture i prenošenje kulturnih obrazaca, već pripremanje učenika za samostalne otkrivajuće aktivnosti i snalaženje u

svijetu koji se mijenja i koji pred pojedinca postavlja sve teže životne zahtjeve i traži sve brže mogućnosti prilagodbe“ (Kušćević 2015: 483). Kroz upoznavanje kulturne baštine djetetu se daje prilika da osjeti bogatstvo života, misli i osjećanja vlastite kulture. Maroević (2004) navodi kako kulturna baština ima moć prijenosa i tumačenja poruka prošlosti novim generacijama koji žive u sadašnjosti da bih se očuvala prilika za budućnost. Odgovornost leži u pojedincu, a ona je razvijanje svijesti o potrebi vlastitog obrazovanja koje će ih osposobiti za prenošenje znanja svima kojima je znanje potrebno. „Suvremena škola treba učitelja s visoko razvijenom interkulturalnom kompetencijom. Uloga škole i učitelja je potaknuti učenike da se bolje upoznaju kulture, svjetonazora i religije čuvajući svoj nacionalni identitet, svoju kulturnu, socijalnu, moralnu i duhovnu baštinu“ (Borić i Hus 2017) . Stoga bi učitelji, kao najvažniji posrednici u prenošenju znanja i vrijednosti, trebali razvijati sposobnosti da znaju prepoznati, voljeti i prezentirati zavičajnu baštinu te brinuti o njoj, kako bi to isto znanje prenosili učenicima. Protkani filozofijom cjeloživotnoga učenja učitelji bi trebali stalno usavršavati u znanjima koja bi pomogla očuvanju zavičajne baštine. Seme Stojnović i Vidović (2012: 7), kroz petogodišnji rad na projektu *Djeca – čuvari djedovine*, odgojno-obrazovnu ustanovu (u ovom slučaju vrtić, ali kontekst njihova projekta možemo primijeniti i na školu) prilagodili su za razvoj nužnih umijeća za socijalizaciju, usvajanje ljudskih vrijednosti i odgajanje za aktivno sudjelovanje djeteta u životu zajednice putem razvijanja osjećaja ne samo za zaštitu zatečenih kulturnih vrednota već i za promidžbu kulturnog djelovanja u budućnosti. „Živeći vrijednosti kulturne baštine putem svakodnevnoga odgojno-obrazovnog rada, vrtić ima mogućnost ostvariti svoju socijalizacijsku ulogu. Odgojem i učenjem kroz upoznavanje i doživljavanje kulturnih vrijednosti djelovali smo na djetetovu osobnost i kulturni identitet, što nam je bio cilj.“

„Opredijeljenost za europski suživot znači prihvaćanje novih društveno-kulturnih vrijednosti, novih standarda u svim životnim područjima, ali istodobno čuvanje vlastitih kulturnih i povijesnih vrijednosti i nacionalnog identiteta“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006: 10). „Budući da se kultura usvaja učenjem te da se u komunikaciji unutar društvene zajednice potvrđuje, prenosi i dalje razvija, ona je sastavni dio odgojno obrazovnoga sustava. U odgoju i obrazovanju mora biti prostora za one duhovne tvorbe i materijalna ostvarenja koja smo baštinili od naših predaka“ (Vigato 2008: 130). Da kultura ima veliku povezanost s odgojem i obrazovanjem, tumači i Kušćević: „Kada se govori o kulturi, odgoju i obrazovanju nemoguće je ne primijetiti njihovu međusobnu povezanost. S jedne strane imamo kulturu – svijet pre-snažan u svojoj simboličnosti, širini i bogatstvu, s neizmjenjnim brojem značenja kojim obiluje i sadržaja koje prenosi, dok s druge strane stoji subjekt spoznaje – dijete – čovjek oboružan svojim spoznajnim moćima, da shvati kulturu, prenosi njezine vrijednosti i stvara novu kulturu“ (Kušćević, 2015: 481).

Kulturna baština definira se u važnim svjetskim dokumentima, ali se pojavljuje i u Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010) te u Nastavnom planu i programu za osnovne i srednje škole (2006). Nacionalni kurikulum usmjeren je na učeničke kompetencije, a to je jedan od glavnih vodilja kurikulumske politike u europskim zemljama. Europska Unija propisala je osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje, što je obrazovna politika RH unijela u svoju kurikularnu politiku (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 2010). Jedna od njih je: „kulturna svijest i izražavanje – odnosi se na svijest o važnosti stvaralačkoga izražavanja ideja, iskustva i emocija u nizu umjetnosti i medija, uključujući glazbu, ples, kazališnu, književnu i vizualnu umjetnost. Također, uključuje poznavanje i svijest o lokalnoj, nacionalnoj i europskoj kulturnoj baštini i njihovu mjestu u svijetu. Pritom je od ključne važnosti osposobljavanje učenika za razumijevanje kulturne i jezične raznolikosti Europe i svijeta te za njihovu zaštitu kao i razvijanje svijesti učenika o važnosti estetskih čimbenika u svakodnevnom životu“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 2010: 12). U Nastavnom planu i programu za osnovnu školu iz 2006. godine navodi se kako „učenike treba osposobiti za razumijevanje i otkrivanje svijeta u kojemu žive, razumijevanje prošlosti i sadašnjosti u svijetu prirode i društva, čovjekovom odnosu prema prirodi i društvu, ljudskom stvaralaštvu, materijalnim i duhovnim vrijednostima, te međuljudskim odnosima“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 2006: 10). Kulturna baština spominje se i u ciljevima, zadaćama i nastavnim temama predmeta razredne nastave. Jedan od ciljeva nastave Hrvatskog jezika je i razvijanje „poštovanja prema jeziku hrvatskoga naroda, njegovoj književnosti i kulturi“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 2006: 25). Zadaće nastave likovne kulture, između ostalih su „poznavanje kulturne baštine (svjetska, nacionalna, etno umjetnost)“ i razvijati „zainteresiranost i skrb za kulturnu i prirodnu baštinu“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 2006: 52). Unutar ciljeva i zadaća nastave glazbene kulture, ne spominje se kulturna baština, ali „kako je glazba vrlo značajan dio ljudske kulture“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 2006: 66) zasigurno u nastavi glazbene kulture ima prostora za poučavanje o kulturnoj baštini. „Program je nastave glazbene kulture otvoren, što znači da daje slobodu učitelju da, uz obvezatne sadržaje, sam uobličuje dobar dio nastave uzimajući u obzir i želje i mogućnosti učenika“ (Nastavni plan i program za osnovnu školu 2006: 66). U četvrtom razredu osnovne škole pojavljuje se nastavna tema Folklorna glazba iz različitih krajeva Hrvatske, što je povezano s temom kulturne baštine, odnosno folklorno stvaralaštvo i je dio nematerijalne kulturne baštine (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara NN 69/99 (NN 94/20)). Poučavanje o kulturnoj baštini može se u obliku plesa provući i kroz teme Ritmično kretanje unutar predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura. Za četvrti razred je čak propisana tema Narodni ples po izboru iz zavičajnoga područja. „Sadržaji

većine nastavnih predmeta uzimaju se iz jedne znanosti (primjerice, sadržaj nastave biologije uzima se iz biologijskih znanosti). Predmet priroda i društvo je kompleksan nastavni predmet, i zato su njegovi sadržaji birani iz prirodnih znanosti: fizike, kemije, biologije, zemljopisa, iz društvenih znanosti: povijesti, sociologije, te iz nekih posebnih sadržaja, npr. odgoja za zaštitu okoliša, prometne kulture, humanih odnosa među spolovima i dr.“ (De Zan, 1999: 7). Kroz sadržaje predmeta Priroda i društvo učenici bi trebali stjecati cjelovite spoznaje o svijetu koji ga okružuje. Zato je metodika nastave Prirode i društva usko povezana sa svim znanjima čiji sadržaji ulaze u ovaj predmet (De Zan 1999). „Dobrim ustrojem nastave prirode i društva oblikuju se i kulturne navike učenika, od odlaska u biblioteku, kino, dom kulture, muzeje, galerije, kazalište i poželjnog ponašanja na javnim mjestima do sudjelovanja u programima prigodom obilježavanja nadnevaka koje slavimo i pamtimo“ (De Zan 1999: 44-45). Jedne od zadaća nastave prirode i društva je sustavno i planski utjecati na oblikovanje kulturnih navika učenika i utjecati na razvijanje osjećaja pripadnosti svojoj domovini Hrvatskoj i svojem hrvatskom narodu (De Zan 1999). Također, jedan od zadataka nastave prirode i društva je upoznati prirodne značajnosti i ljepote zavičaja i domovine Hrvatske, te razvoj i unapređivanje okoliša (De Zan 1999). Teme koje su propisane u Planu i programu za osnovnu školu koje se obrađuju na nastavi Priroda i društvo, a imaju veze s poučavanjem učenika o kulturnoj baštini su: Kulturne ustanove u 2. razredu, Sadašnjost, prošlosti i budućnost – predci i potomci, Moj zavičaj u prošlosti u 3. razredu, Kulturnopovijesne znamenitosti RH, Zagreb - glavni grad RH, Povijesne i kulturne znamenitosti brežuljkastih krajeva, Povijesne i kulturne znamenitosti nizinskoga kraja, Povijesne i kulturne znamenitosti primorskih krajeva, te Povijesne i kulturne znamenitosti gorske Hrvatske. Moguće je zaključiti kako predmet Priroda i društvo ima najviše tema koje su propisane Planom i programom za osnovnu školu koje se izravno odnose na poučavanje o kulturnoj baštini. Međutim, u ostalim navedenim predmetima iz ciljeva i zadaća može se zaključiti da su i oni predviđeni za poučavanje kulturne baštine, samo što u njima kulturna baština nije iznesena kao zadana tema, već se njeno poučavanje treba ostvariti kao korelacijski sadržaj uz neku temu.

Uvođenje međupredmetnih tema služi „produblivanju predviđenih sadržaja, znanja i svijesti kod učenika o zdravlju, pravima, osobnoj i društvenoj odgovornosti, društveno-kulturnom, gospodarskom, tehnološkom i održivom razvitku, vrijednostima učenja i rada, te samopoštovanju i poštovanju drugih i drugačijih“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2010: 9-10).

Jedna je od međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj. Svrha ove međupredmetne teme je „izgradnja zdrave, samopouz dane, kreativne, produktivne, proaktivne, zadovoljne i odgovorne osobe sposobne za suradnju i doprinos zajednici ...

Unutar ove međupremetne teme učenici razvijaju svijest o svojoj kulturi te poštuju kulturu svoje i drugih zajednica. Kritički se odnose prema društvenim pojavama i procesima, osnaženi su tražiti i podržavati ideje i rješenja za bolji svijet oko sebe“ (Narodne novine 2019).

Unutar međupredmetne teme Održivi razvoj pridonosi se razvoju „osobnoga identiteta, prepoznavanju i poštivanju nacionalne prirodne i kulturne baštine uz istodobno uvažavanje različitosti i drukčijih načina razmišljanja i življenja“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2017: 2). Obrazovanje za održivi razvoj uključuje učenje za poštivanje i vrednovanje vrijednosti, a time i očuvanje postignuća prošlosti te učenje da treba cijeniti čuda i ljude na Zemlji (Mrnjauš 2008). „U državama Europske unije: ciljevi odgoja i obrazovanja za okoliš i/ili održivi razvoj definirani su u nacionalnim kurikulumima nastavnih predmeta ili predmetnih područja, a ostvaruju se: posebnim nastavnim temama, posebnim programima ili kroz kurikularnim temama u koje su uključeni učenici različite dobi“ (Čukelj 2009: 268 prema Stokes, Edge i West 2001). „U Republici Hrvatskoj u Nastavnim planom i programom za osnovnu školu, predviđeni su integrativni odgojno-obrazovni sadržaji, a jedan od njih je „Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj u osnovnoj školi“ (Čukelj 2009: 268). „Škole mogu osmisliti sadržaje i teme koje će ostvariti u izvannastavnim aktivnostima, integriranom nastavom ili kroz školske i/ili međunarodne projekte (GLOBE, SEMEP, EKO – škole) i/ili nacionalne programe (npr. Mladi čuvari prirode), a u njihovu realizaciju mogu uključiti lokalnu zajednicu, roditelje, stručne institucije, udruge i gospodarske tvrtke“ (Čukelj 2009: 268-269 prema Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 2006).

U kurikulumu Građanskog odgoja i obrazovanja kulturna je baština protkana u ishodima ostvarivanja građanskog odgoja i obrazovanja. U prvom razredu unutar kulturološke dimenzije građanske kompetencije navodi se identitetna i interkulturalna dimenzija. Ishodi za ovu dimenziju građanske kompetencije su: „zna navesti vlastitu nacionalnu pripadnost, državne simbole i neke spomenike kulture u svom kraju, zna karakteristične spomenike drugih kultura može izraditi inovativne i kreativne uratke“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Agencija za odgoj i obrazovanje 2011: 9).

Možemo uočiti kako kulturna baština ima svoje mjesto unutar kurikuluma školstva Republike Hrvatske. Pojavljuje se kroz ciljeve i zadaće gotovo svih predmeta od 1. do 4. razreda osnovne škole, unutar predmeta Priroda i društvo pojavljuje se i kao predmetni sadržaj, ali najviše u međupredmetnim temama.

Poučavanje kulturne baštine temeljno se uči kroz izvornu stvarnost. Učitelji trebaju pružiti različite izvore i primijeniti različite metode učenja, što otvara prostor za nove oblike pedagoškog poučavanja, učenja i znanja u odnosu na kulturnu baštinu (Borić i Hus 2017 prema Ocal 2016). Kako poučavati sadržaje kulturne baštine, dobro

je pitanje koje si svaki nastavnik treba postaviti. Važno je da nastavnici imaju širok spektar didaktičkih i nastavnih strategija iz kojih mogu odabrati najprikladniju. Metode, pristupi i strategije moraju biti na odgovarajući način kombinirane u odnosu na nastavne programe, dob i sposobnosti učenika, ciljeve nastave i okolnosti (Borić i Hus 2017).

Kulturna baština grada Slavonskog Broda i okolice

Brod (latinski vadum i njemački furt) znači mjesto gdje se voda može prijeći, ali i sredstvo kojim se voda prelazi, odnosno lađa. Iz tog značenja potječe ime za naseljena mjesta koja su se razvila tamo gdje se voda prelazi. Slavonski Brod je oduvijek, zbog svog geografskog položaja, imao važnu prometnu ulogu, ali je bio i mjesto stoljetnog povijesnog razdvajanja i spajanja različitih ljudi i njihovih svjetova. Tu su se sudarale tri svjetske civilizacije, tri kulture, tri vjere i tri mentaliteta (Kljajić 1998). Sve je to utjecalo na bogatstvo i razvoj njegove kulture, te urodilo kulturnom i prirodnom baštinom ovog kraja.

Prijedlog interdisciplinarnog poučavanja zavičajne baštine na području Slavonskog Broda i okolice

Integrirani dan „Čuvari djedovine Broda na Savi“

Predviđeno kao izvan učionička nastava, dio nastave u učionici i dio nastave kao „ljetna učionica“.

Trajanje: 5 školskih sati

Cilj: osposobiti učenike za prepoznavanje kulturne baštine svoga grada i shvaćanje važnosti njena očuvanja

Integrirani predmeti: Matematika, Priroda i društvo, Hrvatski jezik i Likovna kultura.

Nastavne jedinice:

Oblici rada: frontalni, individualni, grupni rad

Metode rada: demonstracija, razgovor, čitanje, pismeni radovi, praktični stvaralački rad, istraživačka nastava

Nastavna sredstva i pomagala:

Napomena: djeca dolaze u školu bez torbi, prikladno obučeni i obuveni, a od pribora donose samo pernice.

Opis integriranog dana:

1. nastavni korak

Motivacija:

Učiteljica najavljuje današnji zadatak čitajući pismo ravnatelja: „Dragi učenici 4. razreda, današnji zadatak se naziva „Čuvari djedovine Broda na Savi“. Brod na Savi je naziv iz prošlosti za naš grad Slavonski Brod. Dakle, četiri poznate osobe iz prošlosti našeg grada, vremenoplovom su stigli u 2020. godinu i imaju jedan važan zadatak, a ja sam se dosjetio kako je to savršen zadatak za vas uz vodstvo vaše učiteljice. Kako biste postali „Čuvari djedovine“ našeg grada slijedite upute vaše učiteljice i sretno vam u rješavanju zadataka“.

Učiteljica učenike dijeli u četiri skupine i daje im zadatke riječima. Najavljuje im kako će ih rješenja zadataka odvesti do mape i četiri važna pisma. Učenici zatim rješavaju zadatke u skupinama, a skupina koja pronađe pismo, postaje ta skupina čije je pismo pronašla (npr. ona skupina koja pronađe pismo Ivane Brlić Mažuranić naziva se skupina Ivane Brlić Mažuranić).

2. nastavni korak

Nakon što su došli do mape i pisama, bez otvaranja pisama, predaju ih zajedno s mapom učiteljici. Učiteljica otvara mapu i učenicima pokazuje označena mjesta na planu grada. Objašnjava im da moraju doći na četiri postaje kako bi na svakoj postaji pročitali označeno pismo. Razgovaraju o pravilima ponašanja u koloni i kreću u potragu za blagom koje ih čeka na svakom od postaja.

3. nastavni korak

Dolaskom na glavni trg učenici se okupljaju oko kipa Ivane Brlić Mažuranić, a učiteljica čita prvo pismo koje je napisano u ime Ivane Brlić Mažuranić. Skupina koja je pronašla ovo pismo dobiva materijale za rad, ali trenutno ništa ne otvaraju, nego nastavlja put s ostalima do iduće postaje. Iduća postaja je Spomen dom Dragutina Tadijanovića gdje učenici slušaju učiteljicu dok čita drugo pismo. Skupina koja je pronašla ovo pismo dobiva svoj materijal za rad te nakon kratkog razgledanja i razgovora s vodičem učenici s učiteljicom kreću na treću postaju. Treća postaja je Brodska tvrđava i tamo se upoznaju s pismom graničarskog vojnika. Treća skupina dobiva svoj materijal za rad i učenici se upućuju u Galeriju Ružić. Tamo im učiteljica čita pismo Branka Ružića i četvrtoj skupini dodjeljuje njihov materijal za rad.

4. nastavni korak

Učenici s učiteljicom odlaze u ljetnu učionicu koja je uređena tako da panjevi predstavljaju stolove, a učenici sjede na spužvama. Svaka skupina sjeda na svoje označeno mjesto s fotografijom lika iz prošlosti čije ime nose. Učenici u skupini rješavaju zadatke koji su im dodijeljeni, odnosno pripremaju materijal koji će im kasnije služiti kako bi zadali zadatke i upoznali ostatak razreda s likom kojeg su dobili. Za to imaju 30 minuta.

5. nastavni korak

Skupina „Ivana Brlić Mažuranić“

Ova skupina ima zadatak pročitati zanimljive činjenice o Ivani Brlić-Mažuranić i pripremiti pitanja za kviz te izraditi Ivanin šešir, koristeći materijale iz prirode (poljsko cvijeće, kamenčiće, travu, mahovinu i sl.). Kad ova skupina dođe na red za izlaganje, zajedno sa skupinom „Dragutina Tadijanovića“ postavljat će pitanja iz kviza koja se odnose na njihovu temu.

Skupina „Dragutina Tadijanović“

Dio učenika pronalazi zanimljive činjenice o Dragutinu Tadijanoviću i pripremaju pitanja za kviz koji će izraditi zajedno s učenicima iz prve skupine. Kviz će rješavati ostatak učenici koji nisu sudjelovali u izradi kviza, a pitanja će se odnositi na Ivanu Brlić-Mažuranić i Dragutina Tadijanovića. Drugi dio učenika iz ove skupine odabire tri pjesme iz zbirke pjesama koju su dobili i uče ih čitati kako bi ih kasnije pročitali razredu i razgovarali o temi, motivima, pjesničkim slikama i rimi (kako bi mogli o tome raspravljati s ostatkom razreda, najprije sve to moraju sami odrediti i zapisati), a doživljaje će svatko individualno izraziti slikarskim ili crtačkim tehnikama o pjesmi koja ih se najviše dojmila.

Skupina „Brodaska tvrđava“

Ova skupina ima zadatak usporediti fotografije kako je Brodska tvrđava izgledala u prošlosti i danas te kasnije izložiti razlike koje su uočili (zgrade koje su ostale iste, a koje nisu). Također, trebaju povezati sliku koja prikazuje zanimanje iz prošlosti s opisom određenog zanimanja. Istraženo trebaju prezentirati ostatku razreda. Zadatak koji zadaju ostatku razreda je izrada mača željene veličine i oblika. Od komada kartona, trebaju izrezati zamišljeni oblik mača, a potom ga obložiti aluminijskom folijom te dodati ukrase na njega kako bi bio što originalniji.

Skupina „Branko Ružić“

Učenici ove skupine imaju zadatak napraviti Power Point prezentaciju o Branku Ružiću i naučiti je prezentirati ostatku razreda. Nakon toga daju ostalima zadatak da od glinamola i plastelina modeliraju zamišljeni povijesni novac.

Nakon što završe s radom, učiteljica ih upućuje da stanu u red za pranje ruku. Ruke peru na tradicionalan način u limenom lavoru dok im učiteljica sipa vodu iz čupa. Slijedi čašćenje tradicionalnim kolačima i domaćim sokom uz razgovor u kojem im učiteljica pojašnjava kako je pravljen sok, a učenici su slobodni iskazati i vlastita iskustva ako ih imaju u tome.

6. nastavni korak

Na kraju učiteljica informira učenike o tome što je kulturna baština i u kakvom obliku može postojati. Upoznaje učenike s osnovnom podjelom kulturne baštine na materijalnu i nematerijalnu te ih pita mogu li navesti neke primjere materijalne i nematerijalne kulturne baštine koje prepoznaju u današnjoj nastavi. Razgovaraju o dojmovima, koji im se lik najviše svidio i zašto, koje bi mjesto ponovno posjetili i zašto. Iznose ideje o tome kako mogu sami utjecati na zaštitu kulturne baštine i ponavljaju koja su pravila ponašanja u muzejima i galerijama.

Svi radovi trebaju se sačuvati i moguće je organizirati izložbu u učionici koju će moći posjetiti svi učitelji i učenici razredne nastave.

Zaključak

Obrazovanje je proces društvene transformacije koji daje ljudima znanja, vještine, stajališta i vrijednosti kroz koje mogu sudjelovati i doprinosti svojoj vlastitoj dobrobiti i onoj njihove zajednice i nacije. Cilj je razvoj znanja, vještina i vrijednosti za preuzimanje odgovornosti u izgradnji sigurnije i održive budućnosti. Danas, u doba globalizacije, miješaju se različite kulture, svjetonazori i religije. Pitanje identiteta i strah od mogućnosti gubitka posebnosti jednog naroda sve je češće objekt raznih istraživanja svih područja znanosti pa tako i pedagogije. Stoga, sustav odgoja i obrazovanja treba pridonositi buđenju, poticanju i razvijanju osobnoga, ali i kulturnog i nacionalnog identiteta učenika. Važno je učenike pripremiti da postanu svjetskim građanima, a da pritom sačuvaju vlastiti nacionalni identitet, kulturu, kulturni krajolik, te kulturnu baštinu. „Temeljne odgojno-obrazovne vrijednosti Nacionalnoga okvirnoga kurikulumu proizlaze iz opredijeljenosti hrvatske obrazovne politike za cjelovit osobni razvoj

učenika, za čuvanje i razvijanje nacionalne duhovne i materijalne te prirodne baštine Republike Hrvatske, za europski suživot i za stvaranje društva znanja koje će omogućiti održivi razvoj“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2010, str. 14). Naslijeđe ne smijemo štiti od ljudi, nego ga treba unaprjeđivati za ljude i buduće naraštaje. Time se osigurava održivosti opstanak naslijeđa u novim/drukčijim, sadašnjim i budućim uvjetima. Moramo se prilagođavati novim okolnostima i kreativno interpretirati naslijeđe. Moramo naslijeđu dati priliku i pokazati da je ono prilagodljivo, da može zadovoljiti suvremene potrebe, pri čemu ne treba izgubiti svoj identitet, i svoje temeljne vrijednosti“ (Kauzlarić, 2017, str. 143).

Prilozi

Pismo Ivane Brlić Mažuranić

„Draga djeco!

Ja sam hrvatska književnica i unuka sam pjesnika i bana Ivana Mažuranića. Rođena sam u Ogulinu 1874. godine, a u Slavonski Brod doselila sam se iz Zagreba nakon udaje za političara Vatroslava Brlića. Došavši u obitelj Brlić, živjela sam u njihovoj kući upravo na ovom trgu gdje se sada nalazite. Kuća je u početku bila drvena ali nakon požara na njenom mjestu sagrađena je prekrasna jednokatnica koju i sad možete vidjeti. U toj kući nastavila sam tradiciju i ljubav obitelji Brlić prema pisanoj riječi pa sam obogaćivala arhiv i knjižnicu u njoj. Također, pisala sam pjesme, pripovijetke, romane, basne i bajke. Inspirirana ljubavi prema odgoju djece, željela sam biti spisateljica za djecu. Moj prvi dječji roman zove se Čudnovate zgone šegrta Hlapića za koji ste, sigurna sam, već čuli. Ponosna sam na ovaj grad jer vidim da nije zaboravio rad Brlićevih i njihovu ljubav prema svom narodu. Zahvalna sam što i moje ime slavite uoči mog rođendana kroz tako prekrasnu manifestaciju u kojoj su najbrojniji gosti upravo djeca. Moja djela možda još niste pročitali, ali znajte da su napisana s ljubavlju i željom da pozitivno na odgoj i interes prema čitanju svakoga od vas. Čitajući moja djela i slaveći ime Brlićevih, upravo vi postajete „Čuvari djedovine“ i pomažete da identitet vašeg grada nikad ne izumre. Priredila sam za vas nekoliko zadataka u želji da se zabavite i ponešto naučite.

Vaša Ivana Brlić-Mažuranić“

Pismo Dragutina Tadijanovića:

„Draga djeco!

Najprije bih vam se želio predstaviti. Rođen sam 1905. godine u Rastušju, nedaleko od Slavanskog Broda. Hrvatski sam pjesnik, izdavao sam svoje pjesme, ali sam pomogao i drugim hrvatskim piscima da izdaju svoja djela. Neke moje pjesme ste sigurno i čitali na satu hrvatskog jezika. Je li vam poznat naslov Nosim sve torbe a nisam magarac? Neke su nastale u mom rodnom kraju, Rastušju, gdje sam pisao gledajući u visoka žuta žita i prirodu što me okružuje. Nisam prestao pisati ni kad sam se preselio u Zagreb, ali ne više tako vesele pjesme. Tada me inspirirao osjećaj čežnje za domom i pitanje smisla života. Znaite, djeco, papir trpi svakakve osjećaje i zna biti najbolji slušač. Pjesme su ono najvrjednije što sam ostavio iza sebe, ali moj narod i grad prepoznao je ne samo moje pjesme već i moj cjelokupni doprinos hrvatskoj kulturi. Zbog toga su izgradili ovaj spomen dom i nazvali ga mojim imenom. Ovdje se nalazi mnogo vrijednih djela i namještaj kojim se dočarava prostor u kojem sam radio u Zagrebu. Sve je ovo dio prošlosti, ali nije zaboravljeno, stoga imam nekoliko zanimljivih zadataka kako biste saznali još više o meni i pokazali svoju kreativnost.

Vaš Dragutin Tadijanović.“

Pismo graničarskog vojnika:

„Draga djeco!

Nalazite se na području Brodske tvrđave, utvrde koja je sagrađena u 18. stoljeću u svrhu obrane od turskih vojnih osvajanja. Zgrada Časničkog paviljona u kojoj je danas sjedište uprave Grada Slavanskog Broda nalazi se u središnjem dijelu Hornwerka koji je u 18. stoljeću imao zadaću da vatrom iz topova sprječava moguća iznenadna prebacivanja Turaka preko rijeke Save, odnosno bio je u funkciji obrane Habsburške monarhije. U Časničkom paviljonu nekada su se, uz stanove časnika koji su zauzimali dio prizemlja i kat, nalazili i hodnik-galerija te drvarnice, praonice rublja i zdenac. U Hornwerku su bili i pomoćni gospodarski i vojni objekti, poput zapovjednikove kuhinje, kolarnice i staje, kovačnice, vinskog podruma zapovjednika tvrđave u kojem se vino čuvalo i tzv. raki-jašnice i vinske preše u kojima se jelo i pilo, stan tvrđavskog kapelana, dok su slobodni prostori korišteni za voćnjake, vrtove i parkove. Osim toga, u Tvrđavi su se nalazile i bravarnica, oružarnica, spremište oružja, pekarnica, bolnica, ljekarna i puškarnica. Najprije krenite u razgledanje, a zatim odradite nekoliko zadataka i upoznajte se bolje s prošlošću Brodske tvrđave.

Graničarski vojnik“

Pismo Branka Ružića:

„Draga djeco!

Moje je ime Branko Ružić i hrvatski sam kipar, rođen 1919. godine u Slavanskom Brodu, koji se tada nazivao Brod na Savi. Započeo sam kao slikar, ali, u rodnoj Slavoniji i na putovanjima, pronašao sam nadahnuće za kiparstvo i odlučio se time baviti. Najviše sam radio skulpture od drveta, ali i bakrenog lima, bronce i kamena. Prikazivao sam životinje i dijelove arhitekture pa tako i Brodsku tvrđavu, gdje se nalazi ova galerija u kojoj se nalazite. Galerija ne sadrži samo moja djela, nego i djela mojih prijatelja i zbog toga je vrijedan dio kulturne baštine našeg grada. Nadam se da ste neke već i zapazili, a pogotovo maketu brodske tvrđave koja je izložena u ovoj galeriji. Šaljem vam nekoliko zadataka i nadam se da ćete uživati.

Vaš Branko Ružić.“

Literatura

1. Borić, Edita; Hus, Vlasta. 2017. The comparative analyses of preservation of cultural heritage in the Croatian and Slovenian educationas system. U: Sablić, Marija. Škugor, Alma. i Đurđević Babić, Ivana. (ur.) *42nd ATEE Annual Conference 2017 Changing Perspectives and Approaches in Contemporary Teaching*. Association for Teacher Education in Europe. Bruxelles.
2. Bruner, Jerome. (2000). *Kultura obrazovanja*. Educa. Zagreb.
3. Čukelj, Zdenka. 2009. Mogućnosti stjecanja znanja i spoznaja o prirodnoj i kulturnoj baštini u osnovnim školama Republike Hrvatske. *Socijalna ekologija*. 18/3-4. 267-288.
4. De Zan, Ivan. 1999. *Metodika nastave Prirode i društva*. Školska knjiga. Zagreb.
5. Domšić, Lana. 2018. *Participativna interpretacija baštine i društveni učinci na mlade*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
6. Kaulzarić, Snježana. 2015. Razmišljanja o baštini: Kuća Brlić u Slavanskom Brodu i Ivana Brlić-Mažuranić. *Informatica museologica*. No 45-46. 68-81.
7. Kljajić, Josip. 1998. *Brodaska tvrđava*. Hrvatski institut za povijest – podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje. Slavonski Brod.
8. Kostović-Vranješ, Vesna; Šiškov, Rajka. 2003. Kuće naših predaka. *Zbornik radova, 3. dani otočkih dječjih vrtića*. Hvar.
9. Kuščević, Dubravka. 2015. Kulturna baština - poticatelj dječjeg razvoja (likovni aspekt). *Školski vjesnik* 64 (3). 479-491.
10. Maroević, Ivo. 2004. *Baštinom u svijet: muzeološke teme, zaštita spomenika, arhitektura*. Matiča hrvatska. Zagreb.

11. Mrnjaus, Kornelija. 2008. *Obrazovanje za održivi razvoj. Cjeloživotno učenje za održivi razvoj.* No 2. 29-34.
12. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje.* 2010. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Zagreb.
13. *Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj.* 2019. Narodne novine, d.d. Zagreb.
14. *Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj.* 2019. Narodne novine, d.d. Zagreb.
15. *Nastavni plan i program za osnovnu školu.* 2006. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Zagreb.
16. Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu. 2006. *Smjernice za umjetnički odgoj.* Svjetska konferencija o umjetničkom odgoju: Oblikovanje stvaralačkih mogućnosti za 21. Stoljeće. Lisabon. http://www.hcdo.hr/wp-content/uploads/2009/09/Smjernice_UNESCO_o_umjetnickom_odgoju_06.pdf (pristupljeno 20. ožujka. 2020.)
17. Seme Stojnović, Inga. i Vidović, Tijana. 2012. *Djeca - čuvari djedovine: model vrtića s hrvatskim identitetom i njegovanjem interkulturalnosti.* Priručnik za odgojitelje, učitelje, roditelje, manjine, iseljenike – građane svijeta. Golden marketing - Tehnička knjiga. Zagreb
18. Vigato, Ivica. 2008. *Zavičajni glagoljski spomenici u školi. Cjeloživotno učenje za održivi razvoj.* Učiteljski fakultet u Rijeci. Rijeka.
19. *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara NN 69/99 (NN 94/20).* <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara> (pristupljeno 30. ožujka. 2020.)

Interdisciplinary teaching of the cultural heritage of Slavonki Brod as a contribution to practice

Summary

The world around us is organized in such a way that all parts of natural and social systems depend on each other and function only when they are coordinated. Culture unites values and norms of behavior that enable an individual to progress in satisfying his own needs, while making sure that it does not harm the society in which it develops. Without culture, the life of an individual within a social community is not possible, and the life of a social community is depicted through cultural heritage. There are many forms of cultural heritage and they hide different meanings and values, and they play a big role in shaping the cultural identity of an individual. Why cultural heritage is important in the cultivation of students in classrooms and how much cultural heritage can be included in teaching is discussed in this paper. The intention is to clarify terms related to cultural heritage, describe the types of cultural heritage and explore the cultural heritage of the

city of Slavonski Brod and its surroundings. As a contribution to practice, this paper presents a proposal for interdisciplinary teaching of native heritage, that is, the heritage of the city of Slavonski Brod and its surroundings.

Keywords: *culture, cultural identity, cultural heritage, teaching*